

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2017, sp. zn. 30 Cdo 836/2017, ECLI:CZ:NS:2017:30.CDO.836.2017.1

Číslo: 14/2019

Právní věta: Člověku, který pro svou duševní poruchu fakticky není schopen žádného právního jednání (jde např. o imobilního těžce duševně nemocného člověka), nelze navrátit jeho svéprávnost a za účelem ochrany jeho zájmů mu jmenovat opatrovníka.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.11.2017

Spisová značka: 30 Cdo 836/2017

Číslo rozhodnutí: 14

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Omezení svéprávnosti (o. z.) [Svéprávnost (o. z.)], Opatrovník

Předpisy: § 55 odst. 1 obč. zák.
§ 55 odst. 2 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Rokycanech (dále již „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 17. 8. 2016, č. j. 3 P 47/89-89, změnil rozsudek téhož soudu ze dne 15. 2. 1989, č. j. P 47/89-7, tak, že se omezení svéprávnosti posuzované zrušuje. Soud prvního stupně dále jmenoval posuzované opatrovnici M. Š. s určením rozsahu její působnosti při výkonu opatrovnice, rozhodl o náhradě nákladů řízení a o povinnosti opatrovnice seznámit s obsahem tohoto rozsudku posuzovanou.

2. Soud posuzovanou zhlédl v jejím bydlišti shora a zjistil, že posuzovaná na žádný dotaz neodpovídá, neumí mluvit, číst, psát, jezdit na vozítku, jen se usmívá.

3. Při rozhodování soud prvního stupně zohlednil znalecký posudek soudního znalce MUDr. D. H., jehož úkolem bylo zjistit zdravotní (duševní) stav posuzované, „který došel k závěru, že posuzovaná trpí duševní poruchou trvalého rázu, a to těžkou mentální retardací, v důsledku které není schopna činit žádné právní úkony, není schopna hospodařit s žádným majetkem. Není schopna uzavírat jakoukoliv smlouvu finančního charakteru, není schopna pochopit účel a důsledky uzavření manželství, pořizovat pro případ smrti, jednat v pracovněprávních vztazích a rozhodovat o svém léčení a zdravotním stavu.“

4. Prvoinstanční soud dále po zrealizovaném výsledku uvedeného soudního znalce v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozsudku vyložil, že: „Při svém výsledku znalec vypověděl, že ani po provedených důkazech, zejména o protokolu o zhlédnutí posuzované soudem, nemění nic na závěrech znaleckého posudku. Posuzovaná si není schopna způsobit žádnou újmu. V tomto případě by bylo možné zrušit omezení svéprávnosti posuzované a nahradit to péčí opatrovníkem. Od posuzované jsem se nedozvěděl vůbec nic. Ani nemá sílu k tomu, aby se sama pohybovala na vozíčku. Pokud by v oprávnění opatrovníka nebyla možnost udělit souhlas za posuzovanou s běžným lékařským ošetřením, tak by se mohlo stát, že při aktivním odporu posuzované s takovým ošetřením by jí odmítl ošetřit.“

5. Soud s přihlédnutím k § 55 odst. 1, 2 a § 469 odst. 1 o. z. dále uvedl, že se „ztotožňuje s názorem Mgr. M. F., Ph.D., předsedkyně Okresního soudu v Táboře, publikovaným v časopise Soudce č. 10 až 11/2014 (ročník XVI), podle kterého každá životní situace osoby ztížené duševní chorobou je rozdílná, rozdílný musí proto být i přístup ze strany soudu. Nejtěžší postižení duševní poruchou neumožňující jakékoliv právní jednání nebude podle stávající právní úpravy automaticky znamenat omezení svéprávnosti v největším možném rozsahu, ve většině případů bude postačovat ustanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti, ve srovnání s předchozí právní úpravou poněkud neobvykle tedy osoba ztížená mírnější duševní poruchou, která ji neomezuje ve styku s vnějším světem, může potřebovat větší rozsah ochrany a větší rozsah i jiný způsob omezení. V případě ležících pacientů, neorientovaných osobou, místem, časem, neschopných komunikace, kdy veškeré jejich základní potřeby zajišťuje třetí osoba, rodina nebo zdravotnický personál, i pro zachování důstojnosti takových osob, je vhodné využít jiné mírnější opatření předpokládané v ustanovení § 39 z. ř. s., a to jmenování opatrovníka dle § 465 a násl. obč. zák. Opatrovník by zastupoval opatrovance při zajišťování nejzákladnějších potřeb, často ve vztahu ke zdravotnickému nebo sociálnímu zařízení, kde je opatrovanec umístěn, zajišťoval by zejména ekonomickou stránku péče o něho. V jiných oblastech omezení svéprávnosti ztrácí význam, není proto ani v zájmu tohoto člověka ve smyslu § 55 obč. zák. k omezení svéprávnosti přistupovat. Nejtěžší postižení duševní poruchou neumožňující jakékoliv právní jednání nebude podle stávající právní úpravy automaticky znamenat omezení svéprávnosti v největším možném rozsahu. Ve většině případů bude postačovat ustanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti.“

6. Soud prvního stupně dále odkázal na některá rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky (dále již „Nejvyšší soud“ nebo „dovolací soud“) či Ústavního soudu České republiky (dále již „Ústavní soud“), v nichž byly vyloženy právní názory, které lze podpůrně vyložit ve prospěch závěru o minimalizaci omezení svéprávnosti člověka, pakliže lze přistoupit i k úpravě prostřednictvím mírnějších opatření. Nakonec uzavřel, že v daném případě byly splněny podmínky pro zrušení omezení svéprávnosti posuzované a jejího nahrazení mírnějším opatřením v podobě jmenování opatrovníka podle § 469 o. z.

7. K odvolání Okresního státního zastupitelství v Rokycanech Krajský soud v Plzni (dále již „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 16. 11. 2016, č. j. 12 Co 438/2016-104, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že změnil rozsudek téhož soudu ze dne 15. 2. 1989, č. j. P 47/89-7 (jímž byla posuzovaná zbavena tehdejší způsobilosti k právním úkonům) tak, že posuzovaná „se omezuje na dobu tří let od právní moci tohoto rozsudku ve svéprávnosti tak, že není schopna samostatného právního jednání s výjimkou jednání v běžných záležitostech každodenního života a dále se omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.“ Odvolací soud dále opatrovníkem posuzované jmenoval M. Š., „která je oprávněna a povinna posuzovanou zastupovat ve všech jejích záležitostech, ve kterých posuzovaná nemůže jednat samostatně.“, a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

8. Odvolací soud vycházel ze zjištění, že posuzovaná byla shora již označeným rozsudkem původně zbavena ve způsobilosti k právním úkonům, přičemž znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, bylo prokázáno, že posuzovaná trpí těžkou duševní poruchou, která ji zcela

znemožňuje vykonávat jakékoliv právní úkony. Dále zohlednil, že soud prvního stupně podle § 3030 odst. 1 o. z. zahájil podle § 13 z. ř. s. řízení o svéprávnosti posuzované a řízení o opatrovnictví, a že po zhlédnutí posuzované soudcem ustanovil znalce MUDr. D. H., který ve znaleckém posudku potvrdil těžkou mentální retardaci posuzované s tím, že u posuzované nelze očekávat zlepšení jejího zdravotního stavu.

9. Odvolací soud změnu prvoinstančního rozhodnutí odůvodnil následující právně kvalifikační úvahou:

„Odvolací soud respektuje odlišný náhled na postavení osob trpících duševní poruchou, proto podle citovaných ustanovení lze omezit svéprávnost člověka pouze tehdy, jestliže by mu hrozila závažná újma a nepostačí-li mírnější a méně omezující opatření. Odvolací soud souhlasí s námitkami odvolatele, že aplikace mírnějších opatření bez nutnosti omezení svéprávnosti se může týkat jen těch případů, kdy posuzovaný má v určitém rozsahu zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti. Odvolacímu soudu je známo rozhodnutí NS ČR ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. [30 Cdo 944/2016](#). Toto rozhodnutí však nelze vyložit tak, že u osob, stížených nejtěžšími duševními poruchami, nejsou splněny podmínky pro omezení svéprávnosti. Nelze dále pominout, že podle výslovného znění ust. § 469 odst. 2 o. z. jmenování opatrovníka dle § 469 odst. 1 je možné tehdy, je-li opatrovanec schopen projevit svoji vůli, neboť povinností opatrovníka je jednat v souladu s vůlí opatrovance. V projednávané věci není posuzovaná schopna projevit svoji vůli, zrušení rozhodnutí o zbavení způsobilosti k právním úkonům by bylo jen formální, aniž by to pro posuzovanou mělo jakýkoliv význam, když by veškerá právní jednání za ni činil opatrovník, který podle ust. § 469 odst. 2 o. z. nemůže jednat v souladu s vůlí posuzované, která ji nemůže projevit.

Postup soudu prvního stupně není v zájmu posuzované a vede k obcházení institutu omezení svéprávnosti v rozporu se zněním zákona. Naopak jsou splněny podmínky pro omezení posuzované ve svéprávnosti v maximálním možném rozsahu, tj. vyjma jednání, pro které nemůže být člověk ze zákona omezen, včetně omezení ve svéprávnosti k výkonu volebního práva dle volebních zákonů.“

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala posuzovaná (dále též „dovolatelka“) prostřednictvím své advokátky včasné dovolání, v němž uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., který vymezuje s tím, že nesprávné právní posouzení spatřuje v posouzení právní otázky, „zda u osob stížených závažnou duševní chorobou v takové míře, že jim tato choroba znemožňuje činit téměř veškerá právní jednání, v důsledku čehož si takové osoby svým vlastním jednáním nemohou přivodit žádnou závažnou újmu, je třeba jejich svéprávnost omezit v nejširším rozsahu a jmenovat jim opatrovníka z důvodu omezení svéprávnosti nebo je u těchto osob omezení svéprávnosti v nejširším možném rozsahu nadbytečné a je možné jim svéprávnost ponechat a jejich ochranu řešit pouze prostřednictvím mírnějšího opatření, a to jmenováním opatrovníka z důvodu existence obtíží při správě jmění a hájení práv způsobených zdravotním stavem opatrovance.“ Dovolání je podle dovolatelky přípustné, jelikož uvedená právní otázka nebyla dosud v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, přičemž soudy nižších stupňů je řešena rozdílně (odlišně od rozhodnutí odvolacího soudu v této věci rozhodl např. Krajský soud v Plzni ve věci vedené pod sp. zn. 64 Co 6/2016).

11. Dovolatelka se domnívá, že odvolacím soudem učiněný výklad ustanovení týkajících se podmínek omezení svéprávnosti a opatrovnictví člověka nezohledňuje nové náhledy na omezení svéprávnosti a opatrovnictví člověka prosazované novým občanským zákoníkem, a v posledních letech i judikaturou Ústavního soudu (např. sp. zn. [I. ÚS 557/09](#)) nebo Nejvyššího soudu (sp. zn. [30 Cdo 2865/2012](#)). Odvolací soud pominul, že za platnosti nového občanského zákoníku již k omezení svéprávnosti člověka nepostačuje pouze zjištění duševní poruchy znemožňující posuzovanému činit právní jednání. K této podmínce se pro rozhodnutí o omezení svéprávnosti, v návaznosti na § 55 odst. 2 o. z., musí

naplnit i další podmínky, a to zjištění, že bez omezení svéprávnosti hrozí posuzovanému konkrétní (nikoli jen hypotetická) závažná újma a že vzhledem k jeho zájmům nepostačuje přijetí mírnějšího a méně omezujícího opatření.

12. Dovolatelka se naopak zcela ztotožňuje s právním posouzením věci soudem prvního stupně, který (oproti odvolacímu soudu) respektoval požadavky stanovené novou právní úpravou, případ posoudil individuálně, zdrženlivě, v souladu s požadavky ve smyslu § 55 odst. 2 o. z. Správně tak dospěl k závěru, že konkrétní životní podmínky dovolatelky a míra u ní zachovalých schopností nejsou důvodem pro omezení její svéprávnosti v nejširším možném rozsahu, neboť i při ponechání svéprávnosti dovolatelky nehrozí vznik závažné újmy, a k ochraně jejích zájmů postačuje jmenování matky dovolatelky opatrovnící z důvodu existence obtíží při správě a hájení práv způsobených jejím zdravotním stavem. Soud prvního stupně tak přednostně využil méně omezujících opatření před omezením svéprávnosti v co nejširší míře.

13. Závěrem dovolatelka navrhl, aby Nejvyšší soud dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

14. K dovolání nebylo podáno žádné písemné vyjádření.

III.

Přípustnost dovolání

15. Rozhodné znění občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) vyplývá z bodu 2., článku II., části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

16. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) konstatuje, že v posuzované věci je dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. přípustné, a to v odvolacím soudem řešené právní otázce, zda v případě, že posuzovaný pro svůj zdravotní (duševní) stav není schopen vůbec projevit svoji vůli, jsou splněny podmínky k omezení jeho svéprávnosti v maximálním možném rozsahu (tj. vyjma jeho práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života), anebo zda stačí – bez omezení jeho svéprávnosti – přistoupit k uložení mírnějšího a méně omezujícího opatření (např. formou jmenování opatrovníka posuzovanému). Uvedená právní otázka, na jejímž řešení spočívá napadené rozhodnutí odvolacího soudu, totiž v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

17. Podle § 3033 odst. 1 o. z. osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (což se týká i případu dovolatelky) nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona omezena, nabudou svéprávnosti nejpozději uplynutím pěti let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, ledaže soud rozhodne jinak.

Podle § 60 o. z. změnil-li se okolnosti, soud své rozhodnutí (ve věci svéprávnosti člověka) bezodkladně změnil nebo zrušil, a to i bez návrhu.

Podle § 55 odst. 1 o. z. k omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.

Podle § 55 odst. 2 o. z. omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.

Podle § 39 z. ř. s. má-li soud za to, že vzhledem k zájmům posuzovaného postačuje mírnější a méně omezující opatření, může v průběhu řízení rozhodnout zejména o schválení smlouvy o nápomoci,

schválení zastoupení členem domácnosti nebo jmenování opatrovníka.

Podle § 49 odst. 1 o. z. brání-li duševní porucha zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatně právně jednat, může ho zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky.

Podle § 465 odst. 1 věty první o. z. soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem.

18. K výkladu uvedených ustanovení Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. [30 Cdo 944/2016](#) (všechna zde označená rozhodnutí Nejvyššího soudu i krajských soudů jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu <http://nsoud.cz>, zatímco rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Ústavního soudu <http://nalus.usoud.cz>) vyložil následující právní závěry:

„Při verifikaci toho, zda v případě posuzovaného – člověka omezeného ve svéprávnosti – došlo k právně relevantní změně okolností, jež by mohla vyústit v navrácení jeho (plné) svéprávnosti, je prvořadým úkolem soudu posoudit, zda posuzovanému bez omezení jeho svéprávnosti by vskutku hrozila (i nadále) závažná újma, anebo zda postačí v jeho zájmu přikročit k mírnějším a (ve vztahu k jeho osobě tedy) méně omezujícím opatřením. Takový závěr může ovšem soud přirozeně učinit jen po proběhnuvším dokazování, v němž bude soustředit v dostatečné míře nezbytná skutková zjištění, přihlížeje ke všemu, co v řízení vyšlo najevo. Jakkoliv v těchto věcech bude znalecký posudek sehrávat i nadále významnou úlohu z hlediska zprostředkování odborných závěrů o zdravotním (duševním) stavu posuzovaného, nezbavuje to soud povinnosti při rozhodování přihlížet i k dalším právně významným okolnostem, přičemž všechna takto učiněná skutková zjištění je pak třeba poměřovat ve světle § 55 odst. 1, 2 o. z., tj. s ohledem na posouzení, zda v daném případě je nezbytné setrvat na omezení svéprávnosti posuzovaného, který se v řízení domáhá plného navrácení svéprávnosti, anebo zda lze přistoupit k té které (zákonem předvídané) mírnější a pro posuzovaného méně omezujícího opatření.

Zprostředkování takové aplikační úvahy, ať již vedoucí k nezbytnosti setrvání na omezení svéprávnosti posuzovaného, či naopak směřující ke zvolení mírnějšího opatření [např. i formou jmenování (z řad příbuzných nebo osob blízkých či veřejného) opatrovníka posuzovanému, jemuž by za takového opatření byla navracena plná svéprávnost], musí pochopitelně z odůvodnění písemného vyhotovení předmětného rozsudku vyplývat, neboť absence takové úvahy či zprostředkování jakési paušální mechanické úvahy bez smysluplného rozvinutí hledisek, z nichž rozhodující soud v dané věci vycházel, nejenže zakládá nepřezkoumatelnost takového soudního rozhodnutí, ale především jde na vrub správnosti právního posouzení věci. Je tomu tak z toho důvodu, že pokud v aplikační úvaze soudu není zohledněna některá právně významná okolnost předvídaná v hypotéze příslušné právní normy, jejíž užití soud při zjištěném skutkovém stavu zvažoval, resp. zvažovat měl, pak není dost dobře možné tento základní chybějící aplikační element v přezkumném řízení domýšlet, dotvářet, resp. doplňovat chybějící nosnou právní argumentací, poněvadž ve svém důsledku by tím došlo nejen k tzv. vzetí příslušné soudní instance z pohledu posuzovaného, ale především by takový postup byl ze samotného základu defektní s principem práva na spravedlivý proces, jehož součástí je i právo účastníka na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí.

Odvolací soud sice v závěru odůvodnění svého rozsudku vyložil, že „Pokud pak zmocněnec opatrovníka navrhoval, aby byl posuzovanému ustanoven opatrovník podle § 469 OZ bez omezení svéprávnosti, tak odvolací soud k tomuto návrhu nepřihlížel. Tak lze totiž postupovat výlučně na návrh opatrovnice a v souladu s jeho projevem vůle. Posuzovaný však před odvolacím soudem výslovně uvedl, že s ustanovením opatrovníka v případě vrácení svéprávnosti nesouhlasí.“, nevyjasnil však, z jakého důvodu nelze aplikovat § 55 odst. 2 in fine o. z. umožňující soudu přistoupit k mírnějším a pro posuzovaného méně omezujícím opatřením. Právní závěr odvolacího soudu je tak v přímém rozporu s § 55 odst. 2 o. z., neboť vylučuje, aby soud mohl přistoupit k navrácení plné svéprávnosti při stanovení mírnějšího opatření (např. jmenování opatrovníka posuzovanému podle § 465 odst. 1 věty první o. z.), nezávisle na tom, zda takové opatření posuzovaný navrhuje či snad brojí proti jeho případnému užití. Přitom právě užití mírnějších a pro posuzované osoby méně omezujících

opatření by mělo být v praxi aplikováno ve všech případech, kdy bude zjevné, že takové opatření bude zcela dostačující z hlediska ochrany jejich zájmů; k posouzení nezbytnosti té které formy ingerence do práv posuzovaného je přitom zapotřebí, aby soud v řízení procesně korektním způsobem soustředil odpovídající skutková zjištění, jež kromě odborných závěrů učiněných soudním znalcem budou obsahovat soudu dostupné informace týkající se posuzovaného (např. výslech svědků, podaných zpráv stávajícím opatrovníkem posuzovaného atd.).

Mění se tedy do jisté míry – oproti dosavadní praxi, vycházející z poněkud odlišné právní úpravy – optika pohledu na osoby stížené duševní poruchou, a současně se klade zvýšený zájem státu na přijímání (oproti omezení svéprávnosti člověka) mírnějších a méně omezujících opatření posuzovaných osob, čímž se pochopitelně podstatně zvyšuje význam a dosah (také) právního institutu jmenování opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, tedy i v případech osob stížených duševní poruchou, což přirozeně přináší pro rozhodující soud náročnější posuzování právně významných okolností z hlediska finálního rozhodnutí, zda vůbec, a pokud ano, pak v jakém rozsahu přikročit k omezení svéprávnosti, resp. k jejímu zachování, případně zda vůbec, a pokud ano, pak za užití jakých mírnějších opatření přistoupit k navrácení svéprávnosti posuzovaného člověka.“

19. Jak je zřejmé, Nejvyšší soud se v uvedeném rozhodnutí nevyjadřoval přímo k právní otázce, zda při významném zdravotním (duševním) onemocnění posuzovaného, jenž de facto není schopen žádného právního jednání, přichází v úvahu řešení, jež v daném případě zvolil právě soud prvního stupně a který též zazněl (co do způsobu řešení byl preferován) v odborné literatuře (srov. např. Flanderová, M.: Zastoupení členem domácnosti – ano nebo ne?, Soudce č. 10-11/2014, str. 65 a násl., Flanderová, M., Vojtek, P.: Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti, Soudní rozhledy č. 10/2015, str. 342 a násl., případně s modifikovaným právním náhledem Kotrady, P.: Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti, Právní rozhledy č. 6/2017, str. 205 a násl.).

20. Nicméně Nejvyšší soud ve shora zreferovaném rozhodnutí vyložil, že (ve stručnosti z tohoto rozhodnutí zrekapitulováno) pro posouzení, která konkrétní forma ingerence do práv posuzovaného bude nakonec zvolena, bude výsledkem velmi pečlivého zhodnocení všech okolností případu pro přijetí rozhodnutí, zda vůbec, a pokud ano, pak v jakém rozsahu je nezbytné přikročit k omezení svéprávnosti člověka, respektive k jejímu zachování, případně zda vůbec, a pokud ano, pak za užití jakých mírnějších opatření lze přistoupit k navrácení svéprávnosti posuzovaného člověka.

21. Dovolatelce lze přisvědčit, že v rozhodovací praxi nižších soudů byly zaujaty zásadně odlišné právní názory na řešení této problematiky. Jen výběrem poukázáno na některá z těchto rozhodnutí: Např. Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 13. 11. 2014, sp. zn. 17 Co 269/2014 (uvedená rozhodnutí krajských soudů jsou veřejnosti přístupná též na internetových stránkách <http://kraken.slv.cz>) dospěl k právnímu názoru, že: „Posuzovaného, kterému jeho zdravotní stav vůbec neumožňuje samostatně právně jednat, soud omezí ve svéprávnosti, protože mírnější opatření nemohou být využitelná.“

22. K obdobnému závěru se dobral také Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 11. 9. 2014, sp. zn. 26 Co 197/2014.

23. Oproti tomu např. Krajský soud v Plzni ve svém rozsudku ze dne 9. 2. 2016, sp. zn. 64 Co 6/2016 (navíc ve zjevném protikladu proti právnímu názoru, který v nyní dovoláním napadeném rozsudku vyložil jiný odvolací senát téhož krajského soudu) vyložil, že: „Je možné rozhodnutí, že člověk, který není schopen žádného právního jednání, ve svéprávnosti vůbec nebo téměř vůbec omezen nebude. Zájmy takového člověka lze i bez omezení svéprávnosti chránit jmenováním opatrovníka.“ Podle uvedeného krajského soudu „Samotné jmenování by opatrovníci mělo stačit k tomu, aby mohla ve všech životních situacích jednat místo posuzovaného (stejně tak, jako musí stačit při běžných jednáních opatrovníku člověka, který byl omezen ve svéprávnosti až na oblast běžných záležitostí

každodenního života'). Lze si sice představit, že lidem a institucím uvyklým na spojení opatrovnictví s omezením či zbavením svéprávnosti bude samostatné opatrovnictví dělat potíže, avšak to je (dočasné) riziko každé podstatné změny právní úpravy."

24. Dříve, než do popsané právní problematiky měl možnost vstoupit (v rámci řešení dovolací agendy) prostřednictvím dalšího svého rozhodnutí Nejvyšší soud, zaujal k této právní materii stěžejní právní názory Ústavní soud, který v nálezu ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. [IV. ÚS 1580/16](#), mj. judikoval (pro přehlednost zrekapitulováno do následujících právních vět):

1. Nelze vycházet z premisy, že primárním zájmem dotčené osoby je vždy omezení svéprávnosti v co možná nejmenší míře.
2. Obecné soudy jsou povinny citlivě zkoumat okolnosti každé konkrétní věci a přistoupit právě k takovému omezení svéprávnosti, které je v nejlepším zájmu daného člověka.
3. Rozhodnutí o omezení (navrácení) svéprávnosti nelze založit bez dalšího na tom, že vzhledem k podmínkám, v nichž posuzovaný člověk žije v době rozhodování, nehrozí mu ani bez omezení svéprávnosti fakticky závažná újma, respektive že nemá reálné příležitosti činit právní jednání; na této podružné okolnosti nelze založit rozhodnutí o navrácení plné svéprávnosti.
4. Nelze se např. spoléhat na to, že je člověk v dané době umístěn v ústavní péči. Nejen že z ní může být propuštěn za podmínek, které neumožní dostatečně rychlou reakci soudu, ale může ji – kupř. i bez schválení či dokonce vědomí pracovníků ústavu – krátkodobě či dlouhodoběji opustit a v této době činit právní jednání. Stejně tak se za ním může do ústavu dostavit třetí osoba a k právnímu jednání jej přimět, ať již mimoděk či záměrně. Lze si představit celou škálu právních jednání, která by takto mohl člověk učinit a jejichž právní povaha by byla značně problematická, ať již by se jednalo o smluvní závazky (nákup zboží, úvěrová smlouva), dispozici s majetkem, realizaci volebního práva (pod vlivem jiné osoby) či uzavření manželství.
5. Pokud je v ústavní péči umístěn člověk, který není žádným způsobem omezen ve svéprávnosti, je nutné jeho pobyt právně ošetřit, typicky za použití úpravy tzv. detenčního řízení (řízení o přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotnickém ústavu nebo v zařízení sociálních služeb) podle § 66 a násl. z. ř. s.
6. Není přípustné svěřit veškeré právní jednání člověka, který je formálně plně svéprávný, ve skutečnosti ovšem není schopen zajišťovat ani základní životní potřeby, opatrovníkovi ustanovenému podle § 465 o. z. Nejen že uvedené ustanovení je i podle svého znění určeno primárně k ochraně osob, které jsou omezeny ve svéprávnosti, ale navíc by se jednalo o postup, který by byl zneužitelný; ve svém důsledku by umožňoval obejít přísnými procesními garancemi limitované omezení svéprávnosti, třeba i zcela zdravého člověka fakticky zbavit způsobilosti k právnímu jednání a současně mu ustanovit hmotněprávního opatrovníka, který má veškerá právní jednání činit za něj.
7. Ústavní soud si je vědom toho, že předmětnou problematikou se aktuálně zabývá Nejvyšší soud, který hledá přílehavá měřítka rozhodování a pracuje i s variantou navrácení plné svéprávnosti za stávajícího jmenování opatrovníka (viz rozsudek ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. [30 Cdo 944/2016](#)). Přitom vývoj právních úprav a kultur vyspělých demokratických zemí směřuje ke zdrženlivosti při omezování svéprávnosti osob ve prospěch alternativních opatření, mj. institutu opatrovnictví, a to zejména osobami z řad příbuzných nebo osob blízkých, které o dané osoby pečují a obstarávají jejich záležitosti včetně potřebných právních jednání (např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva S. proti Rusku ze dne 27. 3. 2008, č. 44009/05). Otázkou, kterou Ústavní soud zatím řešil jen nad rámec vysloveného, je, zda tato zdrženlivost je vhodná pro osoby, které jsou dlouhodobě umístěny v ústavním zdravotnickém zařízení a nikdo o ně nejeví zájem – natož, aby je s citem pro individualitu dotčeného člověka zastupoval jako opatrovník.
8. Obecné soudy jsou povinny posuzovat věci týkající se omezení svéprávnosti člověka

důsledně (a v pochybnostech meritorně), na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby rozsah omezení svéprávnosti – od přiznání bez jakéhokoli omezení až po omezení fakticky se blížící zbavení způsobilosti k právním úkonům podle dřívější právní úpravy – zásadně odpovídal skutečným vlastnostem a schopnostem a zejména nejlepšímu zájmu daného člověka, který nemůže být zjednodušeně vnímán pouze jako zájem člověka být omezen ve svéprávnosti v co možná nejmenší míře.

9. S přihlédnutím k dosavadní právní úpravě nelze formulaci „samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, totiž ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům“ (nyní omezení svéprávnosti) vykládat extrémně opačně – že se totiž omezení zjevně nesvéprávné osoby, která nemůže činit ani ta nejzákladnější jednání běžného života, má nahradit opatrovnictvím podle § 465 o. z. Lze si jistě představit duševní poruchy, které se projevují jednorázově, nikoliv trvale a které skutečně nemusí být důvodem pro omezení svéprávnosti člověka.

10. Za současné úpravy má každý člověk s omezenou svéprávností právo na to, aby jej soud pravidelně „zhlédl“, přezkoumal jeho zdravotní stav, posoudil jeho zájmy, situaci, v níž se nachází, a citlivě ad hoc rozhodl. Takový postup nelze paušálně obcházet navrácením plné svéprávnosti (evidentně duševně nemocnému člověku) a jmenováním opatrovníka podle § 465 a násl. o. z.

25. Uvedené právní závěry, plynoucí z nálezu Ústavního soudu, je nezbytné – coby nosnou právní argumentaci – ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky plně respektovat a zohledňovat v každodenní rozhodovací praxi při řešení skutkově obdobných případů. Nejvyšší soud přitom nenalézá žádné smysluplné protiargumenty, jejichž prostřednictvím by bylo možné s judikovanými právními závěry Ústavního soudu polemizovat či s nimi přímo nesouhlasit ve smyslu nezbytnosti předložení konkurenční právní argumentace, která by podle přesvědčení Nejvyššího soudu zeslabovala vyložené pojetí Ústavního soudu k právnímu institutu omezení svéprávnosti člověka. Ostatně Ústavním soudem judikované právní závěry v zásadě vycházejí z nastíněného pojetí (výkladu a aplikace) předmětné právní úpravy, jak byla Nejvyšším soudem (s ohledem na jeho dosavadní dovolací praxi) sumarizována ve shora již zmíněném rozsudku ve věci sp. zn. [30 Cdo 944/2016](#), respektive úhel pohledu při interpretaci předmětné právní úpravy je Ústavním soudem i Nejvyšším soudem prakticky stejný.

26. Z vyloženého vyplývá, že podle platné právní úpravy institutu omezení svéprávnosti člověka nepřichází v úvahu navrátit člověku, který pro svou duševní poruchu fakticky není schopen žádného právního jednání (jde např. o imobilního těžce duševně nemocného člověka), jeho svéprávnost a za účelem ochrany jeho zájmů mu jmenovat pouze opatrovníka ve smyslu 465 odst. 1 o. z.

27. Z uvedeného je zřejmé, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu je souladné nejen s právním názorem Nejvyššího soudu, ale také konvenuje právnímu názoru Ústavního soudu.

28. V případě odvolacího soudu lze pak kvitovat, že ten velmi citlivě a s ohledem na jedinečné okolnosti daného případu, též s vědomím nejednotné odvolací judikatury i zaujatých právních názorů v odborné literatuře, správně (s rozumným pojetím) vyložil smysl a účel předmětné právní úpravy a ratio své právně kvalifikační úvahy též přesvědčivým způsobem zprostředkoval v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozsudku; jeho rozsudek je stručný, přitom věcně výstižný a přesvědčivý. Rovněž zvolenému meritornímu výroku, s přihlédnutím ke skutkovým zjištěním, které mají podkladu v obsahu spisu, dovolací soud nemá co vytknout.

29. Jelikož rozsudek odvolacího soudu je věcně správný, Nejvyšší soud dovolání dovolatelky podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.